

Hoofdstuk 3

De kip OF HET EI

*Een kind dat geslagen wordt, leert slaan.
Een kind dat gerespecteerd wordt, leert respect.*

Janusz Korczak

In dit hoofdstuk:

*waarom kinderen geen bijen zijn * de ouders
van tegenwoordig deugen niet * de wijsheid van
maffiabaas Tony Soprano * nostalgie, discussie,
psychologie en perfectie * of opvoedingsadvies wel
door pedagogen mag worden gegeven*

Inleiding

Een gewone, gelukkige jeugd doorlopen hoort er gelukkig nog steeds bij. Maar wat is gewoon of normaal? Normaal wil hier zeggen dat in gewone omstandigheden gewone ouders gewone kinderen grootbrengen. Klinkt saai, maar is het allesbehalve. Onder normaal begrijpen we namelijk iets abnormaals.

Ouders hebben zich jarenlang zo hard met hun kinderen ‘ingelaten’ dat ze hen met een gerust hart kunnen ‘loslaten’. Hun kind is ‘iemand’ geworden. Mens-wording, daar komt het bij opvoeden *grosso modo* op neer. Meer is het niet, maar als je er goed over nadenkt, lijkt het op hogere wiskunde.

Hoe maak je een mens? Wat komt daar allemaal bij kijken? Het was de leidende vraag van Immanuel Kant: wat is de mens? En op die hoogst filosofische vraag geven alle ouders elke dag een concreet antwoord. Zoals filosoof Cornelis Verhoeven in zijn schitterend werkje *De resten van het vaderschap* (1975) schrijft: ‘Om echt kind van iemand te zijn, moet je die persoon echt als vader of moeder beschouwen. Dat houdt zo enorm veel in, dat we het pas op latere leeftijd een beetje beginnen te overzien, bij

voorkeur als we zelf vader of moeder geworden zijn. Om kind te zijn, moet je ouder zijn.’ We begrijpen pas goed wat het betekent om een opvoeding te hebben gehad als het te laat is, als we al enige tijd mens zijn, met andere woorden als we *zelf* vader of moeder zijn geworden.

Om de religieuze draad uit de inleiding terug op te pikken: ook Maria en Jozef bereidden Jezus voor om een ‘mens onder mensen’ te worden. Wat voor een God nog niet zo makkelijk bleek. Zeker, Jezus ontving zondaars en at met hen. Hij toonde zich als één van ons, maar was Hij het daarom ook? Voorbij de maatschappelijke positie van mensen kijken, durven ingaan tegen de heersende politiek, opkomen voor de kwetsbaren uit de samenleving: je moet al een ‘speciaal’ persoon zijn, een Mahatma Gandhi of een Martin Luther King, om dat consequent vol te houden. Jezus mengde zich onder de bevolking, maar Hij bleef toch iets verhevens hebben. Iets boven-menselijks. Geen wonder dat Hij uiteindelijk ‘ten hemel steeg’ en de troon naast die van Zijn Vader besteeg.

Onze kinderen daarentegen moeten we toch meer ‘van de grond’ af voorbereiden op het leven. Dat doen we letterlijk, door hen van de vloer te plukken en overal mee naartoe te nemen. We laten kinderen proeven van allerhande activiteiten, variërend van boodschappen doen tot het bijwonen van een koffietafel. We nemen hen mee en tonen hen terloops hoe we ons gedragen in die situaties. In een supermarkt neem je eerst een karretje, race je niet door de wandelpaden en schuif je rustig aan de kassa aan. Je maakt een praatje met de kassabediende terwijl je de boodschappen inlaadt. We leggen niet altijd uit waarmee we bezig zijn en dat hoeft ook niet. Door onze kinderen mee te nemen reiken we ze een beeld van onze leefwereld aan. We staan daarbij model voor hoe men zich dient te gedragen.

Vandaar die *menswording*. We nemen onze kinderen mee en nodigen hen gaandeweg steeds vaker uit om mee te doen. We 'initiëren' hen. Een initiatie of inwijding bestaat uit alle handelingen die ertoe leiden om te worden opgenomen in een gemeenschap. Denk aan een studentendoop waar schachten niet alleen beproevingen moeten doorstaan, maar ook leren hoe een praesidium werkt en waar hun studentenvereniging voor staat. Om uiteindelijk het praesidium verder te zetten, grotendeels in dezelfde lijn als de voorgangers, maar met subtiele verschillen. Verschillen die recht doen aan de tijd waarin we leven.

Hetzelfde gaat op voor opvoeden. Opvoeden is een kind inleiden in het leven. Als mens zijn we allemaal individuen en daardoor radicaal van de anderen gescheiden. We komen alleen op de wereld en verlaten hem ook alleen. Maar ondanks onze individualiteit, of deze 'eenzaamheid', zijn we toch onlosmakelijk met elkaar verbonden. De wereld is geen verzameling van autonome individuen die op eigen houtje contact met elkaar zoeken. We zijn niet vrij van de ander. We hebben elkaar nodig – niet alleen omdat we elkaar diensten aanbieden (dankzij de loodgieter is er warm water), maar ook omdat we het leven voor elkaar draaglijker maken (dankzij de ander vinden we troost). Mens-zijn is een wijze van bestaan die van meet af aan door anderen wordt gedragen. We zoeken elkaar op. We verdragen elkaar op meerdere manieren. We tolereren elkaar, zeker, maar we verdragen elkaar ook in de zin van verdragen. Het is onze medemens die ervoor zorgt dat we 'ver'-der geraken. Slechts door de anderen kan ik te weten komen wie ik ben. Het zijn hun vragen, hun aanmoedigingen en beledigingen, hun negeren en prijzen die iets bij me losweken. Slechts via hen begrijp ik beter wie ik wil worden. 'Ons Stephanie heeft een wiskundeknobbel.' 'Onze Johan is een echte atleet.' 'Zou je niet een studierichting met wat meer handenarbeid kiezen?' Het zijn zij die me aanspreken, die een beroep op me doen, die het me moeilijk maken en verder stuwen.

Democratische bijen

Bovenstaande gedachte doet denken aan de cryptische bewering van Philippe Meirieu: 'Er bestaat niet zoiets als een democratische bij.' Een bij is van huis uit een royalist en heeft niet de vrijheid dat te veranderen. Dat ligt bij onze kinderen toch enigszins anders. Kinderen zijn vrij. Wat niet wil zeggen dat kinderen opgroeien in oneindige vrijheid. Hun genetische aanleg bijvoorbeeld maakt een groot verschil. Psycholoog Judith Rich Harris (1999) wijst er terecht op dat heel wat pedagogen nogal eenzijdig de omgevingskant kiezen in het hele aanleg-omgevingsdebat. Het is maar de vraag of, en zo ja in hoeverre, ouders hun kinderen opvoeden. Harris veronderstelde dat de invloed van generatiegenoten wel eens groter zou kunnen zijn dan die van de ouders. Is het bijvoorbeeld niet voornamelijk door de vriendengroep dat jongeren in aanraking komen met de hedendaagse cultuur of seksualiteit? Bovendien blijken verschillen in persoonlijkheidskenmerken als 'beweeglijkheid', 'emotionaliteit' en 'sociabiliteit' voor vijftig procent genetisch bepaald te zijn. Alles opgeteld lijkt de invloed van ouders inderdaad aan de magere kant.

Dat genen zo hard meespelen is overigens geruststellend nieuws. Ouders kunnen hun kind verknippen, maar dan moeten ze wel flink hun best doen.

Voor de meeste ouders is deze info trouwens allemaal niet zo nieuw. Ouders ervaren al snel dat hun kind aanleg heeft voor muziek, minder interesse toont in sport, makkelijker mee is met taal dan met rekenen. Ouders weten dat omdat ze in 'wie' hun kind vervelt dagelijks vanaf de eerste rij meemaken. Ze merken de verschillen al 's ochtends vroeg als de kinderen uit bed komen. Het ene kind veert recht uit bed en is de vrolijkheid zelve, het andere sleept zich naar beneden. De oudste vertelt honderduit over zijn schooldag, de jongste kauwt zwijgzaam op zijn vieruurtje. En zo gaat het de hele dag door. Menswording betekent eigenlijk

nog-meer-mens-woorden. Een kind is niet een persoontje in de maak, maar al een volle persoon. Dat geldt zelfs voor pasgeborenen. Zelfs bij een pasgeboren baby voelen we al die persoonlijke, individuele band. Het kind kan nog niet zoveel, maar is al ontgensprekelijk aanwezig – hij of zij zuigt makkelijk alle aandacht naar zich toe – en kleurt de relatie met zijn ouders al op een hoogstpersoonlijke manier in. Zo was het al vroeg duidelijk dat ons zoontje, door zijn armpjes steeds opnieuw uit te strekken en aan onze broekspijpen te hangen, een knuffelbeest was. Terwijl zijn jongere broertje veel zelfstandiger speelt en liever op de grond dan op schoot zit.

Maar ouders leunen niet alleen op die aanleg, ze kijken er ook wat doorheen. Terecht. Het is niet omdat jouw zoontje graag en veel buiten speelt, dat je hem ook niet eens wil laten proeven van een theatervoorstelling. Het is niet omdat jouw dochttertje lezen vervelend vindt, dat een wekelijks tripje naar de bibliotheek nutteloze tijdsverspilling blijkt. Als je het als ouder belangrijk vindt dat jouw dochter weet waar de lokale bib zich bevindt, en hoe een boek uitlenen precies in zijn werk gaat, dan is zo'n wekelijks bezoekje de investering meer dan waard. Als je geniet van lezen en in stilte hoopt die passie voor het geschreven woord over te zetten op jouw kinderen, dan zijn bibliotheekbezoeken de logica zelve.

Maar het is niet omdat je het paard naar de rivier brengt dat het dan spontaan zal beginnen drinken. Goed mogelijk dat veel van die bibbezoekjes in een zure sfeer zullen verlopen. Het klopt, kinderen zijn geen bijen. Voor hen is keuzevrijheid geen abstract begrip, maar een wezenlijke opdracht van het leven. We mogen hopen dat kinderen de dingen die wij waardevol vinden, bijvoorbeeld een kus voor het slapengaan of een zondags bezoekje aan grootmoeder, ook belangrijk beginnen te vinden.

We mogen hopen, en tot op zekere hoogte vragen en eisen, dat een flink aantal van de zaken die we hen aanreiken aan hen blijven ‘plakken’. Maar kinderen hebben de vrijheid om ons niet te volgen.

Om dit op royalisme en meer bepaald democratie te betrekken: een Amerikaanse ouder met een Democratische lidkaart in zijn achterzak ‘kan’, maar vooral ‘mag’ niet verhinderen dat zijn kinderen opgroeien tot Republikeinen.

De hete aardappel

Personen die meewarig of afkeurend naar jongeren kijken, en daarbij iets murmelen over ‘normen en waarden bijbrengen’, maken een dubbele denkfout. Enerzijds laten ze zich vangen aan het doemdenken over de jeugd. Er zijn weliswaar jongeren die uit de boot vallen. En wie tegenwoordig uit de boot valt, verdrinkt misschien wel sneller dan vroeger. Onze samenleving weet hoe langer hoe minder om te gaan met jongeren die hun eerste stappen richting jeugddelinquentie zetten. Dezelfde onmacht zien we terugkomen bij school drop-outs of jongerenwerkloosheid.

De speedbootmetafoor van psychiater Dirk de Wachter (2011) spreekt hier boekdelen: vooraan wordt er champagne gedronken door mensen die ‘mee zijn’ in het verhaal van de 21e eeuw, die geen probleem hebben met de vloeibare samenleving van Bauman, achteraan vallen er mensen uit de boot die dan worden opgevist door een sloep psychologen. Maar het is niet omdat deze mensen zijn ontsnapt aan de verdrinkingsdood en een reddingsvest krijgen aangereikt (lees: bijstand en ondersteuning ervaren), dat ze dan ook makkelijk de weg terugvinden naar de speedboot. Wat we nodig hebben, is een stevige reling. Een bevestiging dat het niet steeds beter moet, en als het misloopt dat het niet steeds

onze fout is. Een stevig sociaal vangnet op zowel individueel als maatschappelijk niveau. Zo is werkloosheid geen individueel, maar een sociaal probleem, op dezelfde wijze dat verslaving of kinderobesitas dat zijn. Het is te makkelijk om ouders te adviseren gezonder te koken en hun kinderen meer te laten bewegen als ongezonde voeding zo bereikbaar en goedkoop is. Een groter effect bereik je met een suiker- en vettax voor de producent, het vormgeven van een openbare ruimte die aanzet tot bewegen, supermarkten die gezonde keuzes makkelijker maken, eerlijkere productinformatie in reclames en lespakketten op school die kinderen weerbaar maken tegen ongezonde voeding. Alleen is het veel makkelijker om het individu met de vinger te wijzen en droogjes te laten vallen dat elk pondje door het mondje komt.

Daarnaast 'zijn' er maatschappelijke alarmsignalen. Zo denkt een meerderheid van Vlaamse jongeren dat de straten er de laatste jaren onveiliger op zijn geworden. Hun wantrouwen in de politiek neemt toe. Net als het terugplooiën op zichzelf en de eigen groep via televisie-, tablet- of smartphoneschermpjes. Normoverschrijdend gedrag is een probleem. Meisjes en (jonge) vrouwen worden nog steeds te vaak, te ernstig lastiggevalen. Maar al die ontwikkelingen gelden evengoed voor volwassenen. Ook wij zijn steeds meer afhankelijk van onze schermen. Ook wij staan individualistischer in het leven, met minder vertrouwen in het sociale bestek. Ook wij overschrijden grenzen bij onze partners, onze collega's, onze kinderen. Ook wij vallen uit de speedboot. Zo'n alarmsignalen zijn daarom meer collectief dan generatiegebonden. Al bij al is onze jeugd tevreden en braaf, net als wij. We kunnen die 'verbraving' problematiseren – beschermen we onze jeugd niet te veel? – maar zij is er wel. Het omgekeerde beweren heeft geen stijl.

De tweede denkfout is een overschatting van het gezin. Impliciet gaan nogal wat personen ervan uit dat de verkregen opvoeding in sterke mate bepaalt of iemand goed terecht komt.

De roman *We moeten het even over Kevin hebben* van Lionel Shriver brengt de nodige nuance met zich mee. Het boek bestaat uit een aantal moederbrieven. In haar schrijven probeert een geknakte vrouw grip te krijgen op een onwezenlijke situatie: hun vijftienjarige zoon heeft in een schietpartij in koelen bloede negen personen neergeschoten. Uit de moeder haar pen vloeit afwisselend en in concentrische cirkels onbegrip, gelatenheid, woede, verdriet, zelfverachting, schuld en schaamte. Net als eender welke ouder in die situatie zoekt de moeder de oorzaak van het drama dat haar zoon veroorzaakte vooral bij zichzelf. Waarom merkte ze niet, of veel te laat, op dat het met Kevin de verkeerde kant uitging? Of merkte ze dit wél op, maar sloot ze er (on)bewust de ogen voor? Mensen uit haar omgeving wijzen haar beschuldigend na, en ook dat is pijnlijk herkenbaar. Vragen we ons allemaal niet af wat er in het ouderlijke gezin speelde van daders als Kim de Gelder of Hans van Themssche?

Het gevaar is dat we door deze gedachtes vervallen in een eenzijdige gerichtheid op het gezin als (alles)bepalend pedagogisch milieu. Als we de keten van invloeden en verantwoordelijkheden zouden aflopen, zal de schakel gezin wel ergens passeren, maar ouders zijn nooit alfa en omega.

‘Opgroeien’ is meer dan een product van ‘opvoeding’.

Een gezin hangt samen met andere interessante plekken, zoals de school, de straat, de sportclub, de jeugdbeweging, de familie- en de vriendenkring. Alleen leven we in een tijdsgeest waarin zulke

contextualisatie vervelend is. Wat primeert is eenvoud. Rechthoekige antwoorden, als het enigszins kan ook op moeilijke vragen. De boodschap dat de opvoeding die je hebt genoten alle verschil maakt, zit er diep ingebakken. Je wil ze de kost niet geven, leerkrachten die denken dat het storende gedrag van een leerling te herleiden valt tot de recente vechtscheiding van de ouders. Doet er zelf niet toe of de ouders al enige tijdje geleden uit elkaar zijn gegaan, een vechtscheiding werkt merkbaar in overdrachtelijke zin. De vraag of de jeugd van tegenwoordig nog wel deugt, wordt daarom al te makkelijk geherformuleerd in de vraag of ouders van nu nog wel met hun kinderen bezig zijn? In wat volgt zal blijken dat het doorschuiwen van die hete aardappel om diverse redenen problematisch is.

‘Vaders tonen zich in extremen’, of opvoeden in de ban van nostalgie

‘Laat me je iets vertellen. Tegenwoordig wil iedereen naar psychiaters en therapeuten. Tegenwoordig wil iedereen in talkshows over zijn problemen en gevoelens komen praten. Wat is er met Gary Cooper gebeurd? Het sterke, stille type.’ Het bovenstaande citaat plukken we uit HBO-successerie *The Sopranos*. Hoofdpersonage Tony Soprano, gezinshoofd én maffiabaas (een combinatie die hem doorheen de serie behoorlijk wat paniekaanvallen bezorgt), mijmert hier over het verdwijnen van een bepaald type man, en in het verlengde een bepaald type vader. De Amerikaanse acteur Gary Cooper speelde, nog voor Clint Eastwood er symbool voor stond, zwijgzame, sterke revolverhelden. Zijn personages toonden geen zwakte en verborgen hun angst(en) goed. Ze bleven stoïcijns onder moeilijke omstandigheden. De westernhelden van Cooper observeerden hun omgeving, rustig, bijna gelaten, maar grepen als het moest zonder aarzelen naar het pistool in hun holster.

Gary Cooper was een tijdje de kampioen van de gewone man. De zwijgzame cowboyfiguur was voor vele mannen een rolmodel

(en was ook een lange tijd het symbool van een sigarettenmerk). Het was een voorbeeld van hoe een Man en een Vader zich horen te gedragen. Evenwichtig. Moeilijk uit balans te brengen. In zijn zwijgzaamheid (al)wetend. Een dominante aanwezigheid die zich woordeloos laat voelen. Een vader is iemand waar men naar opkijkt, letterlijk en figuurlijk. Een man met een zekere fysieke présence. Iemand die paal en perk stelt, een soort vleesgeworden grens tussen wat mag en niet mag. Wie die grens overschrijdt, krijgt het met hem aan de stok. In ruil voor zijn bescherming en leiding vraagt hij dat zijn naasten zijn alfaplaats erkennen en waarderen. Dat kunnen ze doen door te luisteren, zijn keuzes en beslissingen niet in vraag te stellen en hem niet lastig te vallen met trivialiteiten. Cowboys als Gary Cooper hebben hun rust nodig. Het gewone (samen)leven is minder hun ding, ze komen liever in actie bij ongewone situaties. Een uitval van Indianen. Een boevenbende die hun stadje aandoet. Vertaald naar opvoeding wordt dit: een slecht of uitstekend rapport, een zoon of een dochter die zwaar over de schreef is gegaan of net enorm in iets uitblinkt. Sterke, stille vaders tonen zich in extremen.

Doorheen de serie analyseert dokter Melfi, de therapeute van Tony Soprano, waarom haar patiënt autoritair man- en vaderschap zo belangrijk vindt. Zoals het een goede therapeute betaamt, probeert ze Tony zijn eigen conclusies te laten trekken. Maar Tony geraakt niet tot het punt waarop hij beseft dat het ideaal-'beeld' dat hij koestert niet in lijn hoeft te liggen met de 'wijze' waarop hij in het leven staat en zijn kinderen opvoedt. Ongetwijfeld is het beeld van de autoritaire vader van invloed (geweest) op de manier waarop sommige vaders zich gedragen, maar vaders komen in soorten, niet in beelden. Vaderschap vertoont erg veel variatie, terwijl beelden en symbolen inherent selectief en beperkt zijn. Een standbeeld is geen getrouwe weergave van de realiteit, omdat de beeldhouwer vaak de goede eigenschappen van diegene die wordt afgebeeld in het beeldhouwwerk wil verwerken (lees: uitvergroten).

Dokter Melfi had er goed aan gedaan Tony erop te wijzen dat autoriteit en gezag geen natuurlijke gegevens zijn. De ouder die daarvan uitgaat, legt onnodig veel druk op zijn schouders. Net zoals een maatschappij die vindt dat ouders het laten afweten, te veel verwacht van het gezin als opvoedingsmilieu. Het gezin hééft weliswaar een centrale plaats in het dorp dat een kind omringt, maar er zijn ook taken weggelegd voor kinderdagverblijven en onthaalouders, voor sport- en jeugdbewegingen, voor de culturele en sociale sector, de gezondheidszorg, het politioneel apparaat, de jeugdzorg – en zo kunnen we nog wel eventjes doorgaan. Of we denken over opvoeden na als een cirkel van volwassenen die elk op hun manier verantwoordelijkheid over een kind opnemen, of we stoppen maar beter met dat hele opvoeden.

‘We praten het uit’, of opvoeden in de ban van discussie

Het citaat uit *The Sopranos* is nog voor een andere reden interessant. Tony Soprano verwijst naar het ideaal van bespreekbaarheid. We leven, sinds God zichzelf in Het Woord transformeerde (maar eigenlijk al daarvoor), in een verbale wereld. De roep om alles in de openbaarheid te gooien – van onze intiemste gedachten tot onze meest oppervlakkige Twittermeningen – strekt zich uit in de opvoeding. Ouders worden voortdurend geadviseerd om de dialoog met hun kinderen aan te gaan. Eén van de meest gehoorde opvoedingsadviezen is: ‘Praat erover met je kinderen’. Als de woorden stoppen, stopt de opvoeding.

Met Tony die botweg zegt dat tegenwoordig ‘iedereen over zijn gevoelens en problemen moet praten’, is de maffiabaas iets interessants op het spoor. Sla een krant of magazine open en een geïnterviewde expert onderstreept het belang van open communicatie, praten, de dialoog aangaan, actief luisteren. In relatie staan betekent het gesprek aangaan. Op zichzelf is dat een waarheid

als een koe. Ouders zijn in het algemeen de eersten die tot hun kinderen spreken. Ons zoontje was nog maar net geboren of ik sprak hem al aan met zijn naam. Hij was niet 'iets', maar al van in het begin 'iemand'. Ik heb het altijd interessant gevonden hoe goed namen bij kinderen passen. Als het kind groter wordt, zie je duidelijk waarom hij een 'Benjamin' en zij een 'Saartje' is.

We kiezen geen namen voor onze kinderen, onze kinderen eigenen zich hun naam toe.

Maar over dat spreken: dat is dus wel wat meer dan taalontwikkeling. Ik spreek niet met ons jongste zoontje om zijn woordenschat uit te breiden of om hem de 'regels van het huis' te leren. Ik spreek hem 'aan'. Dat wil zeggen: ik neem de kleine man serieus. Ik weet ook wel dat hij niks begrijpt van zinnnetjes zoals 'dat is weer een flink cadeautje voor papa in jouw pamber' of 'moet je nu eens kijken wat jouw zus uitspookt!'. Maar door hem aan te spreken wil ik hem het gevoel geven dat hij erbij hoort, bij ons hoort. Het delen van een taal is een (mee)delen van een wereld. Of minder abstract: door niet over het hoofd van onze kinderen te spreken maar met hen in dialoog te gaan, ook al kunnen ze nog niet de respons geven die we zouden willen, leren ze gaandeweg hoe de wereld in elkaar steekt.

Dat we maar beter met onze kinderen spreken, werd op een drastische manier duidelijk in een berucht experiment van keizer Frederik II (13e eeuw). Deze keizer wilde ontdekken welke taal aan de oorsprong van de beschaving ligt (of welke taal men in het paradijs zou spreken). Als men niet zou spreken tegen kinderen, welke taal zouden zij dan spontaan beginnen murmelen? Hebreeuws (in die tijd geldend als de eerste taal), of Grieks, Latijn of Arabisch? Daartoe splitste de keizer een groep kinderen in twee. Beide groepen kregen een degelijke fysieke verzorging, maar bij één groep mochten de verzorgers geen enkel woord wisselen met

de kinderen. Resultaat: deze kinderen leerden geen woord spreken en allen stierven op jonge leeftijd.

Om maar te zeggen dat spreken uit meer bestaat dan woorden. Spreken is een vorm van aandacht, liefde en toewijding.

Dat opvoeden praten is, lijkt tegenwoordig common sense te zijn. Televisievaders uit series als *Modern Family* doen niet anders dan alle misverstanden en bekommernissen op het einde van de aflevering netjes uitklaren in een samenvattende voice-over. Als praten niet meer lukt, zo lijkt de algemene overtuiging, dan houdt het op. Dan moet er externe hulp worden ingeschakeld, een hulpverlener of therapeut, om opnieuw het gesprek aan te zwengelen. Maar zoals Godot (2003) treffend samenvat: 'Spreken met elkaar is weliswaar geen slecht opvoedingsadvies, maar uit de overtuiging dat in beginsel alles bespreekbaar *is*, leiden opvoeders af dat dan ook alles besproken *moet* worden.' Denk aan een klastitularis die per se in een klasgesprek de kwesties die leven tussen zijn leerlingen wil uitklaren.

Het omgekeerde opvoedingsadvies geldt eveneens: laat sommige potjes maar gedekt.

Kwesties benoemen is ze ook meer gewicht geven. Praten is zilver, zwijgen is goud. We zeggen bijvoorbeeld niet tegen onze kinderen dat we soms spijt hebben van het ouderschap. Veeg sommige dingen maar onder de mat. We vallen onze kinderen niet lastig met het feit dat we hen niet allemaal even graag zien. Laat sommige zaken maar onbesproken.

Ik zie mijn kinderen even graag

Het credo ‘ik zie mijn kinderen even graag’ klopt niet. Soms heeft liefde tijd nodig om te groeien. Moeders houden doorgaans meer van de jongste telg uit het gezin, vaders schuiven hun eerste zoon makkelijk naar voor als oogappel. Het komt voor ‘in de beste families’ dat er meer gehouden wordt van het ene dan van het andere kind. Een verschil in ouderliefde voelen is min of meer normaal. Hoe zou zo’n gelijke verdeling van liefde er ook uit moeten zien? Een ouder heeft maar zoveel tijd en aandacht te geven. Het andere opvoedingscredo ‘iedereen gelijk voor de wet’, dat fungeert als de keerzijde van de liefdesmedaille, is in de praktijk moeilijk vol te houden (ik leun hier op de inzichten van Hans Van Crombrugge en mezelf, 2021).

Waarom zou het aangewezen zijn om aan al jouw kinderen steeds evenveel liefde, waardering, aandacht, complimentjes, cadeautjes, en geld te geven? Liefde fluctueert, tussen partners, tussen ouders en kinderen.

Er spelen ook zoveel invloeden mee: kinderen verschillen nu eenmaal in aanleg, leeftijd, persoonlijkheid, temperament, interesses ... Zo bekeken is het heel normaal dat elk kind een ander soort liefde losweekt, en bijgevolg op een andere manier wordt behandeld. Niet minder, maar anders.

Zolang een kind inziet waar die ‘ongelijke behandeling’ uit voortvloeit, namelijk een ouder die rekening houdt met de verschillen tussen de kinderen en zich niet te veel laat leiden door zijn (voor)liefde voor één van de kinderen, is dat oké. Daar zal wel wat gemor en gezeur aan te pas komen, want vanuit de beleving van het kind staat ongelijkheid synoniem voor unfairness. Maar zolang het ene kind niet systematisch naar achter wordt geschoven voor het andere, is er niet zoveel aan de hand. Alleen: je mag

zo'n verschil 'in opvoeden' best benoemen, maar een verschil 'in liefde' benoemen vereist toch enige omzichtigheid. Ouderliefde is een gevoelig en moeilijk onderwerp waar weinig over gesproken wordt. Niet alleen kinderen maar ook ouders kunnen daar flink mee worstelen, veel verdriet en schuldgevoelens over ervaren. Niemand stelt dat het verschil dat je als ouder voelt een absoluut taboe moet blijven, daar mag best over gesproken worden 'onder volwassenen', maar die gevoelens en gedachten uitklaren tegen jouw kinderen is toch van een heel andere orde. Waarom zou je dat laatste ook doen?

De moeder in *We moeten het even over Kevin hebben* worstelt een flink aantal jaren met haar ouderliefde, onder meer omdat haar zoon al gauw een manipulatief baasje blijkt die de vader rond zijn vinger windt. Maar dat betekent niet dat de moeder Kevin verwaarloost of opgeeft. Niet of minder houden van jouw kinderen hoeft niet te betekenen dat je ook niet goed voor je kinderen kan zorgen.

Praten is mooi, maar stilte kan louterend zijn.
 Ouders hebben recht op hun privégedachten,
 net zoals ze recht hebben op een privéleven.
 Een leven naast dat van hun kinderen, een bestaan naast hun ouderschap.

Dat mag best ver gaan. Mij zal je nooit (meer) aantreffen in een binnenspeeltuín. Die lawaaierige plaats zegt me weinig. Meer nog, als ik als volwassene of als ouder niks te zoeken heb op die plaats, dit wil zeggen als er voor mij niks inzit, dan zie je me daar niet. We gaan wel eens zwemmen, maar dat is toch vooral omdat ik geen bezwaar heb tegen een plonsje (mijn vrouw zwemt niet graag dus gaat doorgaans niet mee). Ik ben als ouder vatbaar voor de nostalgie van een draaimolentje op de lokale kermis, maar niet voor het dure escapisme van een pretpark.

Maar datzelfde recht hebben onze kinderen en jongeren ook. Natuurlijk zijn we nieuwsgierig, maken we ons zorgen en zien we kinderlokkers waar bomen staan. Natuurlijk willen we voortdurend met onze kinderen praten, over hoe het op school of op handbaltraining was, hoe het er met het nieuwe vriendje of vriendinnetje aan toe gaat, of de vervangleerkracht wat meevalt. Maar deze gesprekjes zijn geenszins *vrijblijvend*. Onuitgesproken bezorgdheden, blijvende verwachtingen, persoonlijke angsten en jammerlijke situaties uit het recente verleden staan zo'n niet-verplichtende manier van spreken in de weg. Misschien zijn we wel nieuwsgierig naar het nieuwe liefje omdat het ex-vriendje een slechte invloed had op de schoolresultaten? Misschien willen we weten hoe het er op training aan toegaat omdat we geen hoge pet op hebben van de trainer? Maar die achterliggende motieven vegen we onder de mat van 'gewoon' nieuwsgierig te zijn. We bijten op onze tanden. We dwingen ons niet te snel een (waarde)oordeel te vellen. Want dan klapt onze zoon of dochter dicht en valt het gesprek stil (en weten we nog niks). Ik zie het misschien wat negatief, maar vrijblijvende gesprekjes, het belangeloos uitwisselen van informatie, lijken in een gezin eerder uitzondering dan regel. Heel wat tafelgesprekjes zullen wel vrijblijvend beginnen, maar of ze dat ook blijven...

Kinderen die opgroeien zijn, net als hun ouders, gebaat bij een privéleven.

Je zet jouw eerste stapjes in de wereld aan de hand van mama en papa, maar je leert de wereld pas goed kennen aan de hand van vreemden.

Pinokkio werd maar een 'echte jongen' nadat hij meeging met praatjes- en theatermakers. Hij kwam onbedoeld en ongewild in nieuwe omgevingen terecht. De pop probeerde andere rollen uit en leerde met vallen en opstaan uit die ervaringen. Dat was

allemaal niet zonder risico. Net als onze kinderen kwam Pinokkio meermaals in gevaarlijke situaties terecht. Werd hij omringd door mensen met slechte intenties. En voelde hij de aantrekkingskracht van Pleziereiland, ofwel alle zaken waar ouders voor waarschuwen: tabak, alcohol, (laat) uitgaan, foute vrienden, domme dingen zeggen en nog dommere dingen uitsteken.

Opgroeien is leren omgaan met de verleidingen van het leven. Er niet (altijd) aan toegeven.

Opgroeien is keuzes maken en instaan voor de gevolgen.

Het is trouwens pas wanneer Pinokkio niet langer aan zichzelf denkt, maar zijn vader Gepetto redt uit de buik van de walvis dat hij een 'echte jongen' wordt. Volwassen worden is vanuit de ander kunnen denken. Maar wanneer ouders staan op openheid en transparantie, onthouden zij hun kinderen de ruimte om een eigen leven op te bouwen. Je kan maar pas vliegen als jouw ouders hun vleugels opheffen.

Dat neemt niet weg dat ook ik graag een directe lijn met mijn kinderen heb. Dat begint al tijdens het ochtendritueel. 'Goedemorgen, lekker geslapen?' Als ouder heb ik liever niet te veel ruis op de lijn. 'Hoe was het op school?' 'Heb je huiswerk?' 'Ga je straks het gras afrijden, zoals ik je eerder heb gevraagd?' Ze mogen mij en mijn vragen niet zomaar negeren. Ik ga er ook voor de gemakkelijheid van uit dat onze kinderen niet te veel zaken geheimhouden voor ons. Dat het qua manipulatie, geheimen en leugens wel meevalt. Nochtans is een gezonde portie ruis nodig. Ik hoop dat mijn kinderen opgroeien tot tieners die al eens liegen over hun dagbesteding. Maak me maar eens wijs dat er bij een vriend(in) wordt overnacht terwijl er in werkelijkheid naar een feestje wordt gegaan. Verberg jouw eerste (en hopelijk enige) pakje sigaretten maar. Drink op een feestje een glas te veel en doe de volgende dag alsof je ziek bent.

Tuurlijk zal me dat kwaad en teleurgesteld maken, maar de kinderen doen dan tenminste moeite om ons, ouders, voor te liegen. Dat lijkt me, hoe paradoxaal ook, een teken van liefde. Misschien niet zozeer van respect, maar wel van liefde. Liever tieners die me bedriegen dan tieners die hun ding doen en me in het gezicht uitlachen.

‘Hoe voel je jou?’, of opvoeden in de ban van psychologie

Tony Soprano legt met zijn uithaal naar psychologen en therapeuten de vinger op de wonde. Onze samenleving ‘verpsychologiseert’ zienderogen. Psycholoog Jan De Vos (2011) is duidelijk: een psychologisch taaltje en gedachtegoed spreidt zich op zo’n manier uit over onze samenleving dat het bijzonder moeilijk wordt om niet alles met een psychologische bril te bekijken.

Psychologiseren zit overal: antivaxers zijn ‘paranoïde’, hr-afdelingen screenen op ‘introversie’ en ‘extraversie’ en vagina’s kunnen ‘depressief’ zijn.

Psychologisering reikt ons niet alleen woorden aan om te verklaren wat er gebeurt, maar bepaalt ook de blik waarmee we naar onszelf, de anderen en de wereld rondom ons kijken. De vraag is daarbij niet of de psychologische bril de juiste is, maar wat er allemaal gebeurt als we die bril opzetten.

Wat betekent het als ouders een speelafsprakje voor hun kind als bevorderend zien voor zijn sociale vaardigheden? Wat zegt het als ouders boekjes voorlezen om de fantasie en taalontwikkeling te stimuleren, en sneller huiswaarts keren van een feestje om het slaappatroon van hun kleintje niet te verstoren? Ouders worden gekneed tot amateurpsychologen: ze kijken naar hun opvoeding zoals Supernanny dat doet, van op een afstandje. Ze observeren